Skolinspektionen

Bilaga 1

Rapport
2013-04-25
Dnr 400-2011:3033

Rapport

efter kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledning vid Tanumskolan i Tanums kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Tanumskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledning i grundskolan under hösten 2012 och våren 2013. Syftet med granskningen är att undersöka om eleverna på de granskade skolorna får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan och att verksamheten är av kvalitet enligt på förhand definierade kriterier. Granskningen vid Tanumskolan i Tanums kommun ingår i denna kvalitetsgranskning.

Tanumskolan besöktes den 5-6 mars 2013. Ansvariga inspektörer är Linda Svensson och Agneta Kristensson. I denna rapport redovisar Skolinspektionen sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av studie- och yrkesvägledning i grundskolan genomförs i totalt 26 kommunala och 8 fristående slumpvis utvalda skolor. I Tanums kommun granskas även Hamburgsundskolan. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra granskade skolor. Det enskilda beslutet placeras därmed i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Tanumskolan

På Tanumskolan, i samhället Tanumshede i Tanums kommun, går 333 elever i årskurserna 3 - 9. Skolan leds av två rektorer där den ena rektorn ansvarar för årskurserna 3 - 6 och den andra för årskurserna 7 - 9. Vid rektorsintervju deltog endast rektor för årskurserna 7-9. Där det i den fortsatta texten hänvisas till

intervju med rektor avses alltså rektor för årskurserna 7-9. Personalen organiseras i två arbetslag; årskurs 3 till och med årskurserna 6 samt årskurserna 7-9.

I kommunen finns två personer som arbetar med studie- och yrkesvägledning anställda centralt i kommunen vid Barn- och utbildningsförvaltningen. En av dem arbetar mot gymnasiet och vuxenutbildningen och den andre mot grundskolan. Den person som arbetar mot grundskolan är anställd som vad kommunen kallar utvecklingsvägledare och har som bakgrund en juridisk utbildning. Han arbetar motsvarande en heltidstjänst med studie- och yrkesvägledning vid de två skolor i kommunen som har grundskola upp till och med årskurs 9. I rapporten kommer denna person/funktion fortsättningsvis att benämnas som studie- och yrkesvägledare.

Skolverkets statistik från år 2012 visar att Tanumskolans genomsnittliga meritvärde (201,6) är lägre än det genomsnittliga värdet för riket (211,4). Andelen behöriga till de olika nationella programmen är något större än i riket som helhet, med undantag för behörigheten till ekonomi-, humanistiska och samhällsvetenskapsprogram. Till dessa program var 81 procent av eleverna behöriga år 2012, att jämföra med rikets 85 procent.

I kommunen finns en gymnasieskola med 11 program. I övriga regionen, där fjorton medlemskommuner i kommunalförbundet Fyrbodal samverkar kring gymnasieantagningsfrågor, finns ett stort utbud av gymnasieskolor och program. För eleverna är dock resvägen en realitet som kan begränsa valmöjligheten och andra problem kan vara brist på kommunikationer. Eleverna söker vanligen till gymnasieskolor i Uddevalla, Tanum och Strömstad.

Resultat

1. Eleverna får kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att de kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

1.1 Eleverna har tillgång till en kontinuerlig vägledning och en vägledning inför val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Här undersöks om eleverna har tillgång till studie- och yrkesvägledare eller annan personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning tillgodoses. Vidare granskas om studie- och yrkesvägledningen ges kontinuerligt i utbildningen. Slutligen undersöks om vägledning och information inför gymnasievalet organiseras på ett sätt som ger

eleverna underlag och förutsättningar att kunna göra väl underbyggda val av gymnasieutbildning.[1]

Vid Tanumskolan har eleverna tillgång till studie- och yrkesvägledare som i regel finns tillgänglig på skolan fyra dagar i veckan där han har ett arbetsrum centralt placerat vid elevernas uppehållsrum/café. Eleverna som intervjuas känner väl till studie- och yrkesvägledaren och menar att det är lätt att få kontakt med honom.

Planerade informationsinsatser som genomförs av studie- och yrkesvägledaren inleds i årskurs 7. Studie- och yrkesvägledaren beskriver att han ser det som viktigt att utveckla tidigare studie- och yrkesvägledningsinsatser, exempelvis inför språkvalet som eleverna gör på vårterminen i årskurs 6 inför årskurs 7. Detta har hittills inte skett. Studie- och yrkesvägledaren kopplas dock in när elever funderar på att avbryta sina studier i moderna språk.

När det gäller studie- och yrkesvägledning i de lägre årskurserna förekommer det att lärarna genomför vissa inslag av yrkesorientering inom ramen för undervisningen, oftast i ämnet samhällskunskap. Dessa inslag är dock inte tydligt kopplade till studie- och yrkesvägledningsuppdragets mål och riktlinjer.

I årskurs 7 och 8 genomför studie- och yrkesvägledaren planerade klassvisa informationsinsatser och för diskussioner med eleverna om yrken och elevernas intressen. Studie- och yrkesvägledaren beskriver att eleverna får tips och hjälp att hitta information och filmer som beskriver olika yrken. Eleverna får också översiktlig information om gymnasieskolan och gymnasieprogrammen. Vidare beskriver studie- och yrkesvägledaren att eleverna i årskurs 7 och 8 erbjuds individuella vägledningssamtal.

I årskurs 8 arbetar eleverna också med tema arbetsliv inom ramen för ämnet samhällskunskap. Av elevintervjuer framgår att studie- och yrkesvägledaren vid informationstillfällena också motiverar eleverna till att satsa på studierna genom att visa på kopplingen mellan studieresultat och möjligheter till olika utbildningsval. Elever beskriver i intervju att de upplevde att studie- och yrkesvägledaren i årskurs 7 *"puffade på oss"* och uppmanade oss att *"satsa på betygen"* och i årskurs 8 betonade att de ska skaffa sig *"en plan"*.

I årskurs 9 intensifieras studie- och yrkesvägledningen. Eleverna får då klassvis och vid individuella vägledningssamtal mer information om yrken och bland annat genomförs inslaget *"Spaning mot framtiden"*, där frågor som rör utveckling och efterfrågan inom olika branscher och yrken tas upp. Eleverna får också mer fördjupad information om gymnasieprogrammen och gymnasievalet.

---

[1] *2 kap. 29 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6*

Ytterligare ett inslag i vägledningen innebär att eleverna uppmanas att "skugga" en elev eller klass vid ett eller flera program och skolor. Detta innebär att eleven under en skoldag följer en gymnasieelev vid ett program och en skola som eleven är intresserad av att veta mer om. Studie- och yrkesvägledaren har sammanställt en lista med kontaktuppgifter för skuggningen och eleverna kan själva ta kontakt med de skolor och program de är intresserade av att skugga. Studie- och yrkesvägledaren hjälper till med att ordna det praktiska kring skuggningen för de elever som behöver det.

Vidare beskriver elever att de har besökt skolornas "öppet hus" och att elever och lärare från olika gymnasieskolor och program besökte Tanumskolan under en dag. Besök på skolor genom skuggning och öppet hus har, av vad som framkommer i elevintervjuer, bidragit till att eleverna fått den information de behöver inför gymnasievalet. Av Skolinspektionens enkät som 65 av 76 elever i årskurs 9 besvarat i januari 2013 framgår att besök på gymnasieskola är den informationskälla som störst andel elever menar har påverkat elevens gymnasieval *"väldigt mycket"* eller *"mycket"*.

I början av höstterminen i årkurs 9 kallas varje elev till ett enskilt vägledningssamtal. Samtalet kan vara i alltifrån 10-15 minuter till runt en timme och därefter kan eleven och föräldrar tillsammans med studie- och yrkesvägledaren boka in fler samtal.

Av intervju med elever framgår att de överlag är nöjda med den information de fått och de vägledande aktiviteter de deltagit i inför gymnasievalet. Eleverna beskriver att de har fått den information och vägledning de har behövt i sin valprocess.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna vid Tanumskolan har tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning tillgodoses. Eleverna får, i huvudsak från och med årskurs 7, tillgång till information och vägledning i tillräcklig omfattning för att kunna göra väl underbyggda val av gymnasieutbildning. Studie- och yrkesvägledningen vid Tanumskolan behöver dock på ett systematiskt sätt ges mer kontinuerligt under grundskoletiden. Detta är viktigt för att kunna möta elevers behov av information och vägledning under *hela* den process som det innebär att ringa in intresseområden och vilka studie- och yrkesvägar eleven vill gå. Det finns inslag i undervisningen i de tidigare årskurserna som kan kopplas till studie- och yrkesvägledningsuppdraget. Dessa inslag behöver dock samordnas och syfte och mål för dessa inslag behöver klargöras och kopplas till studie- och yrkesvägledningsuppdraget. Enligt Skolinspektionen bedömning behöver lärarna i större utsträckning involveras i skolans studie- och yrkesvägledning.

1.2 Skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken.

Här undersöks om studie- och yrkesvägledningen utgår från, och anpassas efter varje elevs behov så att eleverna får det stöd de behöver för att kunna fatta individuella och välgrundade val till gymnasieskolan. Vidare granskas om skolan medvetet arbetar för att eleverna ska utveckla förmågor som behövs för att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval, kritiskt granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden. En övergripande frågeställning är om skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken. I detta ingår även att eleverna får inblick i närsamhället och dess arbetsliv och kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Slutligen granskas skolans arbete med att motverka att elevernas studie- och yrkesval begränsas av kön, social och kulturell bakgrund eller av eventuella funktionsnedsättningar. [2]

Elever och föräldrar informeras i årskurs 7 om möjligheten att boka tid för vägledningssamtal med studie- och yrkesvägledaren. I början av höstterminen i årkurs 9 kallas varje elev till ett enskilt vägledningssamtal. Samtalet kan vara i alltifrån 10-15 minuter till runt en timme och därefter kan eleven och studie- och yrkesvägledaren boka in fler samtal utifrån vad eleven vill och behöver. Studie- och yrkesvägledaren beskriver att det kan röra sig om alltifrån ett kort samtal till 15-16 samtal med en elev.

Av intervjuer med elever och studie- och yrkesvägledare, samt av dokumentation, framgår att eleverna får förbereda sig inför vägledningssamtalet. Eleverna får ett dokument att fylla i där de får ange; *"sina intressen, vad han/hon är bra på (kompetenser, talanger), sina egenskaper samt sina tankar om jobb i yrkeslivet alt. ämnesområden, som är intressant att lära sig mera om"*. Av studie- och yrkesvägledarens dokument som beskriver upplägget för vägledningssamtalen framgår vad de individuella samtalen alltid ska innehålla och även hur samtalet anpassas efter elevens behov. Det som eleven har förberett gås igenom och utbildningar och inriktningar som kan vara lämpliga för att eleven ska nå sina mål diskuteras. Samtalet avslutas med att eleverna får sammanfatta och utvärdera vad de upplever att de har fått ut av och vad de tar med sig av samtalet. En elev som *"inte visste någonting"* om vilket program hon ville välja eller vad hon ville arbeta med i framtiden beskriver att studie- och yrkesvägledaren gav information och ställde frågor om hennes intressen så att hon steg för steg kom närmare tre alternativ som hon ska välja mellan. Eleven säger: *"jag har lärt mig jättemycket av studie- och yrkesvägledaren"*. Av enkäten som elever i årskurs 9 besvarat framgår att de flesta elever är nöjda med den information och den vägledning de fått

[2] *10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6*

inför gymnasievalet men också att några elever hade önskat mer information om olika gymnasieprogram och kurser.

Av intervju med studie- och yrkesvägledare och rektor framgår att studie- och yrkesvägledaren kan delta i arbetet kring elevärenden där elevhälsoteamet är inkopplat. Det kan till exempel handla om elever i behov av särskilt stöd eller elever med hög frånvaro. Studie- och yrkesvägledaren följer upp alla elevers terminsbetyg och kan på så sätt följa upp elever som riskerar att inte nå godkända betyg och att inte nå behörighet till gymnasieskolan. I intervjuer med studie- och yrkesvägledaren ges exempel på elever med funktionshinder där kontakter har tagits med olika gymnasieutbildningar som är särskilt anpassade till elever med funktionshinder. Studie- och yrkesvägledaren uppger att i de fall elever eller föräldrar har varit i behov av information och samtal på annat språk än svenska har tolk anlitats.

I intervjuer med elever ges olika exempel på överväganden som eleverna har gjort i samband med valet av gymnasieutbildning och skola. Det kan till exempel gälla förmågan att kritiskt granska information om och marknadsföring av gymnasieutbildningar som de får genom reklam, öppet hus-verksamhet och samtal med vänner och familj. Elever beskriver olika aspekter av vad de tycker är viktigt i valet av gymnasieprogram och skola; *"Det är viktigt att det är gott om lärare"* och resonerar kritiskt kring viss reklam de får från olika skolor; *"Det första som står är att man får en dator när det borde stå att man får bra undervisning"*.

I intervjuer med rektor och lärare beskrivs att det är tänkt att frågor om elevens tankar kring framtiden ska ingå i utvecklingssamtalen. Det finns dock ingen gemensam mall eller liknande för detta och i intervju med elever i årskurs 9 beskriver elever att det varierar mellan olika lärare huruvida de tar upp frågor om deras tankar på framtiden och kring gymnasievalet exempelvis i samband med utvecklingssamtalet. En del elever beskriver att deras mentorer ställer frågor som *"hur ser ditt liv ut i framtiden?, vad vill du bli?"*. Andra elever beskriver; *"jag tycker inte att lärarna engagerar sig speciellt mycket i oss"*. 34 av de 65 elever i årskurs 9 som besvarat Skolinspektionens enkät inför granskningen har svarat *"nej"* på påståendet *"Lärarna eller någon annan brukar prata med mig om mina framtidsplaner"*. Av de 25 elever som svarat *"ja"* på påståendet, specificerar de flesta elever att det är föräldrar, kompisar och studie- och yrkesvägledaren som pratar med dem om deras framtidsplaner. I ett 10-tal svar anges att det är lärare, och då särskilt elevens mentor, som tar upp frågor om elevens tankar kring framtiden med dem.

När det gäller skolans arbete med att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken beskrivs i intervjuer med rektor och personal att eleverna har *prao* (praktisk arbetslivsorientering). Under en vecka i årskurs 8

och en vecka i årskurs 9 är eleverna ute på olika arbetsplatser. Eleverna skaffar i första hand platserna själva och elever som inte hittar någon plats kan får hjälp av lärare eller studie- och yrkesvägledare. De uppmanas att välja ett yrke som de är intresserade av eller ett yrke som de inte känner till sedan tidigare. I årskurs 8 ingår prao-perioden i området *"Arbetliv"* i samhällskunskapsundervisningen samt i ämnet svenska. Eleverna får med sig frågor som de arbetar med under praoperioden. Efteråt redovisar de sina erfarenheter inför klassen. En del dagar under prao-veckan i årskurs 9 kan användas till att besöka gymnasieskolor.

Prao-tillfällena beskrivs av såväl lärare som elever som ett sätt att känna på hur det fungerar i arbetlivet. Även möjligheterna till sommarjobb som ges genom praon lyfts fram som betydelsefullt. Studie- och yrkesvägledaren är involverad i arbetet med prao och relaterar till elevernas prao-perioder i samband med vägledningssamtalen och denne upplever att allt fler elever knyter an sina upplevelser från prao till sina studie- och yrkesval. Sådana exempel ges även vid elevintervjuer, då elever som praoat inom vad de tänkt sig som sitt möjliga framtida yrke kommit underfund med att det inte var det de egentligen ville hålla på med. Det finns också elever som inte valt en plats utifrån ett särskilt intresse eller att det kan vara något nytt för eleven, utan för att de känner någon som arbetar på den arbetsplatsen. Det finns inte någon planering för att praoplatserna som eleverna kommer till tillsammans ska representera olika branscher och yrken och exempelvis mans- respektive kvinnodominerade yrken eller yrken som kräver yrkes- respektive högskoleutbildning. Av granskningen framgår att syfte och mål med att ha prao inte är tydliggjort.

När det gäller skolans samverkan med arbetslivet i övrigt nämns vid lärarintervjun olika inslag i undervisningen som exempelvis studiebesök och att företrädare för olika yrken och branscher besöker skolan. Lärare som undervisar i de yngre åldrarna nämner exempelvis besök i mataffären, på räddningstjänsten och till museet vid världsarvsområdet Vitlycke. Rektor och studie- och yrkesvägledaren uppger att eleverna inom ramen för undervisning inom teknik och biologi regelbundet besöker ett naturreservat, ett marinbiologiskt laboratorium och ett processtekniskt företag. Bland lärare för de äldre eleverna samt i elevintervjuer nämns att personer från bland annat kommunen, polisen, tandvården och utvecklingscentrumet Innovator har besökt skolan. Elever i årskurs 9 beskriver i intervju att det som personer som kommer till skolan oftast berättar om *"mer handlar om deras livshistorier, inte riktigt om yrken"*. En annan del av uppdraget kring studie- och yrkesvägledningen handlar om att informera om möjligheterna till studier- och arbete i Sverige och i världen. Enligt intervjuade elever får de information om olika särskilda utbildningar utanför regionen som exempelvis utbildningar med riksintag. Vidare beskriver de att en språklärare

brukar ta upp frågor som rör arbetsmarknad och arbetsliv där det aktuella språket är relevant.

Av intervjuer med elever framträder en bild av att de uppfattar att lärarna framförallt beskriver att syftet med kunskaperna handlar om att klara gymnasieutbildningen. En elev säger; *"här är det mest allmänbildning inför gymnasiet men inte för livet"*. Eleverna ger i intervjuer och enkäter exempel på några undantag där ämnesundervisningen i större eller mindre utsträckning kopplas till frågor om yrken och arbetsmarknad, som i samhällskunskap, tyska och svenska. Studie- och yrkesvägledaren beskriver i intervju att han ser som ett utvecklingsområde att i undervisningen generellt sett tydliggöra hur kunskaper och förmågor kan tillämpas i arbetslivet, som ett sätt att vidga elevernas perspektiv på arbets- och yrkesliv.

Studie- och yrkesvägledare och lärare nämner att de, när de har bjudit in företrädare för olika yrken att berätta om sina arbeten, tidigare år medvetet har valt representanter som bryter mot normen inom yrket avseende exempelvis kön. Detta skulle enligt intervjuade kunna kopplas till uppdraget att bidra till att elevers val inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund. Vid tiden för granskningen finns dock inga liknande planerade inslag som ska syfta till att motverka att elevernas val begränsas av sådana faktorer. Av intervjuer med elever framgår dock att en lärare i samhällskunskap ofta ser till att eleverna får diskutera frågor som handlar om normer och förväntningar som finns i samhället kring män och kvinnor.

I intervjuer med rektor och studie- och yrkesvägledare ges exempel på att enskilda elevers perspektiv kan vidgas i och med att de "råkat hamna" på vissa prao-platser eller att de enskilda vägledningssamtalen har bidragit till att elever fått upp ögonen för utbildningar och/eller yrken de tidigare inte tänkt på. Exempelvis beskriver studie- och yrkesvägledaren att han med en elev som visar intresse för byggbranschen och funderar på att läsa Bygg- och anläggningsprogrammet även ger information om byggingenjörsyrket och exempelvis Teknikprogrammet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna vid Tanumskolan får studie- och yrkesvägledning som utgår från och anpassas efter varje elevs behov. Vidare bedömer Skolinspektionen att informations- och vägledningsinsatser som genomförs bidrar till att eleverna får det stöd de behöver för att kunna fatta individuella och välgrundade val till gymnasieskolan.

Studie- och yrkesvägledningen behöver dock utvecklas så att den på ett tydligare sätt bidrar till att vidga elevernas perspektiv när det gäller utbildningar, branscher och yrken. Det förekommer vissa inslag av arbetslivsorientering i undervisningen och en del insatser kan bidra till att vidga enskilda elevers per-

spektiv när det gäller utbildnings- och yrkesval, men enligt Skolinspektionen behöver dessa inslag samordnas och planeras utifrån läroplanens mål och riktlinjer för uppdraget. Skolan behöver utveckla en plan för hur insatser i syfte att se till att elevers val inte begränsas av kön, social och kulturell bakgrund ska genomföras. Det saknas riktlinjer och planer för hur detta uppdrag ska realiseras på skolan.

2. Rektor ger riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar.

Här undersöks att rektorn ser till att det finns riktlinjer för hur studie- och yrkesorienteringen ska organiseras. Att det finns system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av målen för studie- och yrkesvägledningen, att det systematiska kvalitetsarbetet avseende studie- och yrkesvägledningen finns dokumenterat och att resultaten från uppföljningar och utvärderingar används till att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen. Vidare granskas att rektorn ger riktlinjer och förutsättningar för att studie- och yrkesvägledningen blir ett uppdrag för hela skolan och att rektorn ser till att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter inom studie- och yrkesvägledningen.[3]

I Tanumskolan finns en rektor med ansvar för årskurserna 3-6 och en rektor med ansvar för årskurserna 7-9. Studie- och yrkesvägledaren har inte någon av rektorerna som chef, utan är anställd centralt vid barn- och utbildningsförvaltningen i Tanums kommun. Av intervjuer med studie- och yrkesvägledaren och rektor framgår att samarbetet dem emellan fungerar väl och att denna organisation inte innebär några svårigheter avseende rektors förutsättningar att ta ansvar för studie- och yrkesvägledningen vid skolan.

I Tanums kommun finns en *"Plan för samverkan skola och omvärld i Tanums kommun"*. Planen innehåller syften, mål och insatser för den studie- och yrkesvägledande verksamheten. Planen är inte daterad, men togs enligt förvaltningschefen på barn- och utbildningsförvaltningen fram runt år 2009. Planen anger syften och mål med tydlig koppling till nationella mål och riktlinjer samt tydliggör att studie- och yrkesvägledning är ett ansvar för alla som arbetar i skolan. I planen ges även riktlinjer för hur arbetet ska ske och där exemplifieras genom vilka aktiviteter målen ska kunna nås. Bland annat anges att det ska finnas fadderföretag i årskurserna upp till och med årskurs 6. Undervisningen ska också, enligt planen, präglas av en tydlig koppling mellan teori och verklighet i sam-

[3] *2 kap. 9-10 §§ skollagen Lgr 11 avsnitt 2.8 4 kap. 4–6 §§ skollagen*

verkan med omvärlden. Av denna granskning framkommer dock att det vid Tanumskolan varken finns fadderföretag eller att undervisningen i alla ämnen präglas av en tydlig koppling mellan teori och verklighet.

Vid Tanumskolan finns en översiktsplanering för *"studie- och yrkesliv"* där en del insatser med koppling till studie- och yrkesvägledning i årskurserna 4-6, 7, 8 och 9 beskrivs. Denna plan är mindre detaljerad än kommunens övergripande plan och rektor har inte sett till att det vid skolan finns konkretiserade mål kopplat till de nationella och kommunala målen för studie- och yrkesvägledningen vid skolan som går att följa upp och utvärdera.

Av lärarintervjun framgår att planerna är kända bland lärarna. Dock framgår av intervjuer med rektor, lärare och studie- och yrkesvägledare att de inte har arbetat systematiskt och samordnat med att konkretisera skolans och kommunens planer för att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. Lärare beskriver att ett övergripande utvecklingsområde för Tanumskolan är att arbeta mer ämnesövergripande och att lärarna ska samverka mer, i synnerhet i de lägre årskurserna där man ofta är ensam klasslärare.

Av skolans dokumentation och av intervjuer med studie- och yrkesvägledaren och rektor framgår att studie- och yrkesvägledningsverksamheten inte omfattas av skolans systematiska kvalitetsarbete. Av intervjuerna framgår att studie- och yrkesvägledaren har genomfört uppföljning av exempelvis sammanställningar av betygsresultat och val till gymnasieprogram. Det saknas dock en systematisk uppföljning och utvärdering av skolans studie- och yrkesvägledningsverksamhet i sin helhet kopplade till de nationella målen och riktlinjerna. Rektorn uppger att de avser att följa upp studie- och yrkesvägledningsverksamheten under vårterminen 2013.

Granskningen visar, som tidigare nämnts, att det förekommer vissa inslag med koppling till studie- och arbetsliv i undervisningen i årskurserna 3-9. Dock visar granskningen att dessa inslag inte är tydligt samordnade och planerade utifrån till studie- och yrkesvägledningsuppdraget. Av elevintervjuerna framkommer endast några få exempel på ämnen och lärare där konkreta kopplingar till arbets- och yrkesliv görs i undervisningen.

Kompetensutvecklingsinsatser för personalen på studie- och yrkesvägledningsområdet beskrivs inte i någon planering. I intervju med studie- och yrkesvägledaren framgår att de vid skolan för några år sedan försökte införa ett arbete med "entreprenöriellt lärande" i skolan, men att detta rann ut i sanden. Studie- och yrkesvägledaren uppger att han kontinuerligt arbetar för att utveckla samverkan med lärarna kring hur studie- och yrkesvägledningsinsatser kan integreras i undervisningen. Det kan handla om att han ger tips om filmer och föreläsningar eller förmedlar utdrag ur böcker som han tycker kunde vara

bra och relevanta för studie- och yrkesvägledningsuppdraget. Lärarna har också fått information om gymnasieskolan och gymnasievalet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorerna vid Tanumskolan inte i tillräcklig utsträckning tar ansvar för att det finns riktlinjer och förutsättningar för att studie- och yrkesvägledningen ges kontinuerligt under hela elevens grundskoletid och på ett medvetet och planerat sätt integreras i undervisningen. Detta uppdrag behöver på skolan konkretiseras i en systematisk planering, uppföljning och utvärdering utifrån läroplanens nationella mål och riktlinjer och kommunens plan för denna verksamhet. Genom ett sådant systematiskt kvalitetsarbete och riktlinjer för hur uppdraget ska bli hela skolans ansvar kan studie- och yrkesvägledningen vid Tanumskolan i sin helhet utvecklas.

3. Huvudmannen tar ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Här undersöks att huvudmannen ger skolorna förutsättningar att ge eleverna den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till. Vidare granskas att huvudmannen tar ansvar för att skolorna har tillgång till personal med sådan kompetens som krävs för att få arbeta med studie- och yrkesvägledning och att rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare får kompetensutveckling för att kunna utföra sina uppdrag. Här undersöks också att huvudmannen har system och rutiner för planering, uppföljning och utveckling av verksamheten, att kvalitetsarbetet dokumenteras och att resultaten används för att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen.[4]

I kommunen finns två personer som arbetar med studie- och yrkesvägledning anställda centralt i kommunen vid Barn- och utbildningsförvaltningen. En av dem arbetar mot gymnasiet och vuxenutbildningen och den andre mot grundskolan. Den som är anställd för att arbeta med studie- och yrkesvägledning i grundskolan har en juridisk utbildning. Enligt skollagen får utan tidsbegränsning bara den anställas som har en utbildning avsedd för studie- och yrkesvägledning. Tanums kommun har en tillsvidareanställd utvecklingsvägledare som används för studie- och yrkesvägledning. Kommunen har frångått lagstiftningens krav genom att anställa utan tidsbegränsning trots att utbildning till studie- och yrkesvägledare saknas.

---

[4] *2 kap. 8, 29-30 §§ skollagen 4 kap. 3–6 §§ skollagen 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6*

I kommunen finns en plan på kommunal nivå med formulerade mål för studie- och yrkesvägledning. Planen är inte daterad, men togs enligt förvaltningschefen på barn- och utbildningsförvaltningen fram runt år 2009. Planen anger syften och mål med tydlig koppling till nationella mål och riktlinjer samt tydliggör att studie- och yrkesvägledning är ett ansvar för alla som arbetar i skolan. Som exempel kan nämnas att studiebesök kopplade till aktuell undervisning ska ske, fadderföretag ska finnas och det ska ske studiebesök på arbetsplatser. Förvaltningschefen säger i intervjun att studie- och yrkesvägledning i grundskolan är ett prioriterat område. Han har regelbunden kontakt med studie- och yrkesvägledaren för planering och uppföljning av olika aktiviteter och insatser. Studie- och yrkesvägledaren har tagit fram en planering och rutiner för sitt arbete vid de båda skolorna. Han gör också egna sammanställningar som till exempel redovisar betygsresultat och elevernas gymnasieval. Det saknas dock på huvudmannanivå en dokumenterad systematisk uppföljning och utvärdering av studie- och yrkesvägledningen i grundskolorna. Den plan för studie- och yrkesvägledningen som finns i kommunen och de insatser som denna plan föreskriver har exempelvis inte följts upp och utvärderats.

Skolinspektionen har i granskningen funnit att det är stor skillnad i studie-och yrkesvägledarens närvaro på skolorna. På Hamburgsundsskolan är han i snitt en dag i veckan och på Tanumskolan fyra dagar i veckan. Det finns 333 elever på Tanumskolan och 301 elever på Hamburgsundskolan, vilket till viss del skulle kunna vara en förklaring. Av intervjuer med rektorer och elever framkommer dock att studie- och yrkesvägledaren visar stor flexibilitet när det gäller att möta de olika skolornas behov. Vid tillfället för granskningen finns det lokalmässiga fördelar för studie- och yrkesvägledaren att vistas på Tanumskolan.

Av intervjuer med företrädare för huvudmannen framgår att de med oro ser att flertalet elever i Tanums kommun inte fullföljer sin gymnasieutbildning inom fyra år, men de har ingen förklaring till problemet. Studie- och yrkesvägledaren gör vissa sammanställningar och undersökningar och vissa orsaker som resvägar framförs. Flertalet elever studerar på gymnasieskolor i andra kommuner och studie- och yrkesvägledaren har försökt att följa upp hur utbildningen fungerar för eleverna. Han upplever dock att det finns ett motstånd vid gymnasieskolor utanför kommunen att lämna uppgifter för uppföljning.

Skolinspektionen har tagit del av dokument samt i intervjuer fått uppgifter som visar att kommunen har en grundstruktur för sitt kvalitetsarbete och har definierade mål för studie- och yrkesvägledningen. Däremot ingår inte studie- och yrkesvägledning i det systematiska kvalitetsarbetet och huvudmannen saknar underlag för att kunna vidta relevanta åtgärder för att utveckla verksamheten.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att huvudmannen har lokala mål och en planering för studie- och yrkesvägledningen, som är formulerade utifrån de nationella målen. Däremot saknas en systematisk uppföljning och utvärdering av studie- och yrkesvägledningen. Tanums kommun ger skolorna förutsättningar att ge eleverna den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till. Huvudmannen behöver dock följa upp att rektorerna ser till att eleverna får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till.

Syfte och frågeställningar

Syftet med granskningen är att bedöma om den granskade huvudmannen och skolan ger eleverna tillgång till den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan. Skolinspektionen bedömer kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen och uppskattar verksamhetens ändamålsenlighet att förbereda eleverna för aktiva livsval.

Utvärderingar och forskning inom området visar att studie- och yrkesvägledningen ofta är lågt prioriterad i skolan och att det generellt finns brister i planering, uppföljning och utvärdering av vägledningen hos både skolor och huvudmän. Med utgångspunkt i detta granskar Skolinspektionen kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen i relation till det ansvar som rektor och huvudman har för att studie- och yrkesvägledningen utformas så att den når de nationella målen.

Följande tre frågeställningar ligger till grund för att kunna svara på den övergripande frågeställningen *om eleverna på skolan får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan:*

- ***Ges alla elever tillgång till kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att eleverna kan göra medvetna och väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning?***

- ***Ger rektorn riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar?***

- ***Tar huvudmannen ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt?***

Metod och material

Inför granskningen på skolan har inspektörerna tagit del av dokument med relevans för skolans studie- och yrkesvägledning och även genomfört en enkätundersökning med elever i två årskurser.

Vid skolbesöket har inspektörerna genomfört intervjuer med rektor, studie- och yrkesvägledare lärare och elever. I granskningen ingår även en intervju med en representant för huvudmannen.

Besöket har avslutats med en återkoppling till rektor där inspektörerna redogör för Skolinspektionens preliminära bedömningar.

Dokumentstudier, enkäter och intervjuer utgör tillsammans det underlag utifrån vilket Skolinspektionen bedömer studie- och yrkesvägledningen på skolan.

Dokumentstudier

Dokumentstudierna ger en inblick i skolans organisation och arbete med studie- och yrkesvägledning och förbereder inspektörerna för skolbesöket genom att ge underlag för att ställa frågor.

Intervjuer

Vid skolbesöken genomförs intervjuer i grupp och enskilt. Intervju med **rektor** och representant för **huvudmannen** sker separat och utgör ett viktigt underlag för att förstå de strukturer och förutsättningar som finns för verksamheten. Intervju med **studie- och yrkesvägledare** ger en ökad förståelse för den vägledning som ges på skolan och vilka förutsättningar vägledaren har att följa bestämmelser i skollag och läroplan. **Lärare** i flera ämnen och från flera årskurser på skolan intervjuas i grupp. Dessa intervjuer ger underlag för att ta reda på om studie- och yrkesvägledningen är ett ansvar som delas av alla på skolan. **Elever** i årskurs 9 intervjuas i grupp. Elever ur lägre årskurser bidrar med sina erfarenheter genom enkätsvar. I intervjuerna med eleverna kommer inspektörerna åt mer kvalitativa aspekter av de frågor som granskningen ska besvara.

Elevenkäter

Elevenkäterna utgör ett komplement för att få svar på de centrala frågeställningarna och ett jämförelsematerial till det underlag som samlas in vid intervjuerna på skolan.